

Dotazovací jazyk SPARQL

(minimální základ + extrakt ze specifikací)

Prof. Ing. Vojtěch Svátek, Dr.

Zimní semestr 2019

<http://nb.vse.cz/~svatek/rzzw.html>

SPARQL

- **SPARQL Protocol and RDF Query Language** 😊
- Standard W3C od 15. 1. 2008
  - SPARQL 1.1 od března 2013
  - <http://www.w3.org/TR/sparql11-overview/>
(rozcestník na podrobnější dokumenty)
- Dvě základní části (z hlediska 4IZ440)
  - Dotazovací jazyk pro RDF
  - Jazyk pro zápis informací (SPARUL – „SPARQL update language“), také standard z března 2013
    - <http://www.w3.org/TR/sparql11-update/>

Dotaz typu SELECT

- Základní typ dotazu, blízký SQL
- Obsahuje zejména
  - Seznam výstupních proměnných
    - Lze nahradit univerzální hodnotou (*)
  - Klauzuli FROM nebo FROM NAMED, identifikující zdrojová data (výchozí graf nebo pojmenované grafy)
    - Pojmenovaný graf lze deklarovat i jen ve WHERE, pokud endpoint nabízí implicitně
  - Klauzuli WHERE
    - Obsahuje seznam trojic tvořících **grafový vzor** v jazyce Turtle (obohaceném o proměnné); lze explicitně určit graf
    - Může obsahovat další **proměnné** vedle těch z výstupního seznamu

Příklad dotazu (1)

```
SELECT ?title
```

```
WHERE {
```

```
  <http://example.org/book/book1>
```

```
  <http://purl.org/dc/elements/1.1/title>
```

```
  ?title .
```

```
}
```

Další možnosti

- Deklarace prefixů (bez @)
- Vyjádření nepovinnosti části grafového vzoru (vnořená klauzule OPTIONAL)
- Filtrování nalezených výsledků dodatečnou podmínkou (vnořená klauzule FILTER)
- Spojení více vzorů disjunkcí (UNION)
- Řada dalších
  - Agregace (GROUP BY), uspořádání (ORDER BY), omezení počtu výsledků (LIMIT), regulární výrazy...

Příklad dotazu (2)

```
PREFIX foaf: <http://xmlns.com/foaf/0.1/>
SELECT ?nameX ?nameY ?nickY
WHERE {
    ?x foaf:knows ?y ; foaf:name ?nameX .
    ?y foaf:name ?nameY .
    OPTIONAL { ?y foaf:nick ?nickY . }
    FILTER ( lang(?nameY) = "es" )
}
```

Jiné typy dotazů (mimo SELECT)

- ASK
  - Bez výstupních proměnných, vrací TRUE/FALSE
- CONSTRUCT
  - Vrací nový graf RDF
  - Transformační služba (a la XSLT pro XML...)
- DESCRIBE
  - Vrací „popis“ zdrojů nalezených v datech (jako graf jejich „okolí“ v RDF)
  - Tvar výsledku určuje služba poskytující data, nelze předepsat v dotaze

Koncové body (endpoints)

- Zvláštní typ webových API
- Identifikované pomocí IRI
- Používají SPARQL jako komunikační protokol
- Implementovány zpravidla pomocí buď
  - Nativního úložiště RDF (např. Virtuoso)
  - Relační databáze s nadstavbou pro RDF

Příklady endpointů

- <http://dbpedia.org/sparql>
  - Pro DBpedii – strukturovanou „verzi“ Wikipedie
- <http://dblp.rkbexplorer.com/sparql/>
  - Databáze publikací z oblasti informatiky (DBLP)
- Přehled endpointů včetně info o dostupnosti (SPARQLES) <http://sparqles.ai.wu.ac.at/>

SPARQL 1.0

Architektura dotazování

- Dotazový grafový vzor obsahující různé dílčí grafové vzory (zahrnující i filtrační klauzule) se porovnává s obsahem datasetů
- Vždy, kdy lze ve vzoru provést takové dotazení, že se získá určitý podgraf datasetu, vznikne jedno řešení dotazu
- Získaná množina řešení tvoří sekvenci, kterou lze dodatečně upravit pomocí modifikátorů

Grafové vzory (graph patterns)

- Základní GV (basic GP)
- Skupinový GV (group GP)
  - Umístěn v {}
- Nepovinný GV (optional BP)
  - Uveden OPTIONAL
  - Musí být splněný celý; pokud nějaká část splněna není (např. filtr), do výsledků nejde ani splněná část
- Alternativní GV
  - Dva nebo více GV spojené UNION
  - Pokud splněno pro oba/více GV, vygenerují se dvě/více řešení naráz
- GV nad pojmenovanými grafy
  - GRAPH <graph-IRI> {}
- Dotazový GV – do něj jsou zabaleny všechny GV z dotazu

Datasety

- Dotaz se pokládá proti datasetu
  - Případně i více datasetům: klauzule SERVICE
- Dataset se skládá z
  - právě 1 výchozího grafu (default graph, DG) zkonstruovaného klauzulemi FROM
  - 0 nebo více pojmenovaných grafů (named graphs, NG), každý zkonstruován jednou klauzulí FROM NAMED
- Lze se dotazovat do kteréhokoliv z nich, i v kombinaci
- Časté strategie kombinování grafů:
  - Stejný obsah DG i NG - plná nebo částečná replikace
  - DG obsahuje metadata ke všem NG, lze je tím vyhledat

Práce s množinou řešení

- Přeuspořádání: ORDER BY
  - Možnost upřesnění vzestupně/sestupně – DESC()
- Projekce
  - Výběr proměnných z grafového vzoru, nebo vše (*)
- Odstranění duplicitních řešení
  - DISTINCT
- Vrácení jen části řešení (stránkování)
  - OFFSET, LIMIT

Typy dotazů vs. množina řešení

- SELECT
  - Vrací přímo jednotlivá řešení v podobě dosazení za proměnné (řádky tabulky, v různých syntaxích – HTML, XML, CSV aj.)
- CONSTRUCT
  - Do výstupního grafového vzoru se postupně dosazují všechna řešení; trojice, které by obsahovaly volné proměnné (přes OPTIONAL), se „zahodí“ (výstupní graf ale může obsahovat blank nody)
  - Tím vznikne množina grafů, která je nakonec sloučena do jednoho (s odstraněním duplicitních trojic)
- ASK
  - Vrátí hodnotu *true*, jakmile se nalezne první řešení
- DESCRIBE
  - Na výstupu graf jako u CONSTRUCT, ale jeho tvar není specifikován v dotazu, jde o „grafové okolí“ množiny prvků ze všech řešení určené algoritmem dané implementace

Filtrování instancí GV

- Klauzule FILTER
  - Je součástí GV, zpravidla až za trojicemi (lze i mezi)
  - Obsahuje výraz nabývající hodnoty pravda/nepravda
- Z množiny řešení jsou vybrána jen ta, pro které je výraz vyhodnocen jako pravdivý
- Výraz je zkonstruován z funkcí a operátorů
  - Některé převzaté z XPath, jiné specifické pro RDF

Vybrané funkce/operátory z FILTER

- *regex*(<vstup>,<regulární výraz>)
  - Třetí argument může být „i“ pro „case-insensitive“
  - Výraz může obsahovat např. „^“ a „\$“ pro začátek a konec řetězce
- Numerické porovnávání
- Ověřování typu
  - *bound()*, *isIRI()*, *isBlank()*, *numeric()*, *integer()*, ...
- Booleovské operace
  - Konjunkce „&&“, disjunkce „||“, negace „!“

SPARQL 1.1

Nové prvky

- Viz příklady ze cvičení, podklad goo.gl/bXX5JY
- Agregáční operátory: COUNT, MAX, ...
- Poddotazy
  - Dotaz se vyhodnocuje postupně zvnitřku
  - Proměnné z vnitřního dotazu jsou použity ve vnějším
- Dvě varianty negace (doplňku grafového vzoru)
  - FILTER NOT EXISTS, MINUS
- Seskupování: GROUP BY

Nové prvky

- Výpočty výrazů a dosazování do proměnných
  - Při projekci: SELECT <výraz> AS <proměnná>
  - U grafového vzoru: BIND <výraz> AS <proměnná>
resp. vícenásobně: VALUES <kolekce proměnných>
{<posloupnost kolekcí n-tic hodnot>}
  - Při seskupování: GROUP BY <proměnná> HAVING <výraz>
- Cesty nad vlastnostmi (property paths)
- Dodatečné funkce a operátory ve FILTER
  - Např. *if*(<výraz>,<když ano>,<když ne>)

Odkud se naučit psát SPARQL?

- Metodou pokusů a omylů (časově náročné, nejisté)
- Z teorie:
  - Kdo je matematického založení: formální definice vč. SPARQL algebry, <https://www.w3.org/TR/sparql11-query/#sparqlDefinition>
- Na připravených příkladech s kontrolou podle vzorového řešení:
  - Kniha *Learning SPARQL*, s využitím vlastní instalace RDF store, např. Fuseki: <https://jena.apache.org/documentation/fuseki2/>
  - Materiál J. Mynarze na cvičení, <https://goo.gl/bXX5JY>
  - Cvičebnice *SPARQLab*, <http://doc.lmcloud.vse.cz/sparqlab>
- S využitím návrhových vzorů
  - Katalog *PatRQL*, jako kontextová mapa v aplikaci *ContextMinds* (v rané fázi vývoje), <https://bit.ly/2LOLpDG>